

JORMA KURVINEN

EI MUUTA KUNNIAA

Jorma Kurvinen

Ei muuta kunniaa

SAGA Egmont

Ei muuta kunniaa

Cover image: SA-kuva

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa julkaisuaikansa näke-mystä.

Copyright © 1987, 2025 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727273457

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Vognmagergade 11, 2., DK-1120 Copenhagen

Syksy 1943

Kurinpalautus oli alkanut jo. Rantala kuuli sen vartiomiehen äänen terävyydestä, kun tämä teki ilmoituksen komppanianpäällikölle. Ääni kantautui korsun edustalle saakka.

Tajusivatko toisetkin sen? Luultavasti. Miehet eivät katsoneet toisiinsa huvittuneen näköisinä, virne huulillaan, niin kuin tavalisesti olisivat tehneet tällaista sotilaallisuutta havaitessaan. Kukaan ei edes näyttänyt ihmettelevän, että Nevalan Esko otti ilmoituksen vastaan.

He olivat saman kotipitäjän miehiä, monet Luhtasenperältä jokisuusta. Lapsuus- ja koulukavereita. Ei täällä ollut isommasti pokkuroitu koulun Eskoa, vaikka tämä oli kadettiupseereita. Eikä muitakaan herroja pataljoonankomentajasta alaspäin. Mutta nyt oli Siikanivan Paavon äänessä sotilaallisuutta kuin varusmiehellä kasarmilla.

Oliko joukkue pyytämässä anteeksi pysähtymistään?

Ajatus tuntui vastenmieliseltä, mutta Rantala ei päässyt siitä irti. Paavon ilmoituksessa oli ylimääräistä intoa jonka täytyi ai-

heutua jostakin. Ja hän kyllä tiesi, mistä. Muuta syytä ei kannattanut edes etsiä.

– Kiitän!

Olivat ne nyt niin sotilaallisia molemmat, Esko ja Paavo. Se toi Rantalán mieleen sen palvelualttiuden, jota taistelussa hermonsa menettänyt mies osoittaa kavereitaan kohtaan. Ikään kuin pyysi anteeksi pelkäämistään. Ja toiset hyväksyvät anteeksipyyntöä. Mutta tässä oli jotain muutakin. Jotakin sellaista, joka pukkasi Rantalassa vastaan. Mitä anteeksi pyytämistä heillä muka oli.

– Luulisin, että komentokorsulla, herra luutnantti.

Se oli Leppäsen tai Märkälän ääni, juuri murrosiän kimityksestä selkeytynyt. Toinen oli vapaaehtoinen, toinen nuorinta ikäluokkaa. Tulleet suoraan varusmieskoulutuksesta kasarmilta.

Rantala arvasi Nevalan kysyneen häntä. Yhdyshautaa aukovien vanhempien miesten joukosta kuului vahvistus:

– Sieltä päin sinä sen löyvät, kun pikkusen huutelet.

Rantala kohtasi Haukilahden katseen. Alikessun totisilla, väsyneillä kasvoilla käväisi nopea hymy. Todennäköisesti hänen ajatuksensa olivat kulkeneet suurin piirtein samaa rataa kuin Rantalankin.

Koko sen puolentoista vuoden ajan, jonka Haukilahti oli ollut heidän komppaniassaan, Rantala oli joutunut etsimään luontevaa suhtautumistapaa mieheen. Osuuskaupanjohtaja oli parikymmentä vuotta häntä vanhempi, arvokas herrasmies, jolle Luhtasenperän kansakoulun talkkarin poika oli kylänraitilla nostanut lakkia korkealle.

Luultavasti ongelma oli pelkästään Rantalán; Haukilahti suhtautui häneen niin kuin tuttuun esimieheen suhtaudutaan. Asiallisesti. Haukilahti olisi voinut pysytellä kotirintamalla joko toimipaikallaan tai jossakin kotipitäjän hallintotehtävässä, mutta hän

oli itse anonut siirtoa rintamalle, kun »siellä kerran ovat kaikki toisetkin».

Rantalasta tuntui, että komppanianpäällikkö suhtautui Haukilahteen yhtä varovasti kuin hänkin. Nevalan Esko tosin tunsi osuuskaupanjohtajan paljon paremmin. Johtajaopettajan ja osuuskaupanjohtajan perheet olivat seurustelleet keskenään, ja Esko oli lapsuudessaan ja nuoruudessaan varmasti tottunut puhuttelemaan Haukilahtea sedäksi. Se oli tapana niissä piireissä.

Haukilahti säästi tulijan muodollisuuksilta.

– Minäpä tästä jo joudankin, alikessu sanoi ja nousi pölkyltä, jolle oli istahtanut selvitellessään tappioita Rantalán kanssa. – Minä hankin sinulle sen puuttuvan osoitteen.

Rantala aikoi vielä tänään kirjoittaa kaatuneitten omaisille. Se oli raskas tehtävä, joka oli parasta hoitaa pois niin pian kuin suinkin. Pappi tekisi sen kyllä omasta puolestaan, mutta Rantalalle tämä oli henkilökohtainen kysymys. Kaatuneet ja näitten omaiset olivat hänen elämänpituisia tuttaviaan.

Nevala katsoi menijän jälkeen. Sitten ympärilleen Toisen joukkueen tukikohdassa. Miehet korjailivat taistelun jälkiä kaviournoissa ja toisen miehistökorsun edustalla. Korsusta oli mennyt molemmat ovet, ja itse oviaukko oli sortunut. Lammen rannassa kaksi miestä hoiti yhä jälkisammutusta saunalla, joka oli syttynyt tuleen ja ollut palaa kokonaan.

Vihollinen oli tullut aseisiin saakka, ja se oli lyöty takaisin epätoivoisin ponnistuksin.

Rantala hymähti komppanianpäällikön päänpudistukselle.

– Meinasi käydä näin päin! Ja ilman Jääkärijoukkuetta olisi käynytkin.

Jääkärijoukkue oli paiskattu vastahyökkäykseen heidän avukseen.

– Mennäänkö sisälle, Nevala ehdotti.

Komppanianpäällikkö ei jäänyt kuuntelemaan, mitä Rantala mahdollisesti vastaisi, vaan käveli korsun ovelle, avasi sen ja työntyi sisälle. Rantala seurasi.

Näin keskipäivän aikaan olisi tarjennut jutella vielä ulkonakin, mutta Nevala ei todennäköisesti halunnut kuulijoita.

Hänen asiansa Rantala jo tiesikin. Sen näki Eskon kaulasuonesta.

He olivat lapsuus- ja kouluvuosina olleet parhaat kaverukset. Paremmat kuin monen mielestä koulun talonmiehen pojan ja johtajaopettajan pojan olisi pitänyt ollakaan. Eihän sitä ääneen sanottu. Säätyeroja ei tunnustettu. Mutta ne olivat olemassa, ja heidän kaveruutensa loukkasi kumpaaakin säätyä. Rantalan sedät ja tädit olivat töissä sahalla. Sinne menivät hänen vanhemmat serkkunsa heti kun pääsivät, kuvittelematta hetkeäkään oppikouluun menemistä. Semmoiset olivat herrojen kakaroita varten. Mutta Rantalan Kaarina oli ollut piikana herrasväellä ja saanut päähänsä kaikenmaailman kuvitelmia. Vaikka talonmiehen ainoa poika ei ollut erityisen lahjakaskaan, hänet pistettiin kaupunkiin oppikouluun.

Poikien ystävyyttä siihen kohdistunut ennakkoluuloinen epäily oli vain vahvistanut. Lukioluokilla, kun piti ruveta tosissaan lukemaankin, he olivat olleet kämppekavereita kaupungissa; Rantalan äidin sisaren talosta oli vuokrattu yhteinen pihamökki. Helsingissäkin he olivat asuneet yhdessä yhden talven, lukeneet molemmat lakia. Mutta sitten Nevala oli rakastunut Leilaan ja siirtynyt tytön hurmaamana kadettikouluun.

Siltä ajalta Rantala muisti tuon sykkivän kaulasuonen. Siitä oli aina nähnyt, milloin Nevala hermostui. He olivat aikanaan väitelleet kiivaasti Nevalan päätöksestä lopettaa lainopiskelu – ja siitä,

miksi Rantala itse ei edes harkinnut samaa – ja joka kerta oli Nevalan kaulasuoni alkanut hermostuneesti sykkiä.

Komppanianpäällikkö ei kierrellyt asiaansa. Tuskin hän oli istunut komentokorsun pienen pöydän toisella puolella olevalle jakkaralle, kun hän puuskahti:

– Routavaara haluaa selvityksen.

– Luulisi tuon nyt tietävän muutenkin! Rantala tiesi haukkuvansa väärää puuta. Komentajalle itselleen hänen olisi pitänyt tämä sanoa eikä Nevalalle. Mutta hän ei pystynyt hillitsemään katkeruuttaan. Päinvastoin vielä lisäsi: – Vai mitä?

Nevala pyyhki hiestä märkiä hiuksia otsaltaan.

– Luultavasti sinäkin olisit hänen asemassaan kiinnostunut asiasta. Minä ainakin olisin. Ja on sitä kysytty taaempaakin. Niin suomalaiset kuin saksalaiset kenraalit.

– Olisivat tulleet katsomaan.

Nevala ei sanonut siihen mitään. Rantalalle tuli kummallinen tunne ajan katoamisesta. Niin kuin he jatkaisivat tässä riitelyään kadettikouluun menosta.

»Minä en ymmärrä miten mies voi muuttua niin paljon», Nevala oli ihmetellyt, kun hän oli kieltäytynyt edes harkitsemasta asiaa omalta kohdallaan. »Sinähän olit jättämässä koulunkin seitsemänneltä!«

Se oli totta. Rantala oli ollut menossa kadettikouluun lukiovuosinaan. Ehkä enemmänkin kuin Nevala. Hän oli laskenut, että upseeriksi valmistuisi veloitta. Kotona oltiin tarpeeksi lujilla ilman hänen avustamistaankin. Kaksi köyhää ihmistä, jotka päälle neljäkymmentävuotiainaan eivät olleet saaneet vielä mitään itselleen.

Mutta Viipurissa oli viety kaikki kuvitelmat Suomen armeijasta. Asevelvollisuuspalvelus oli riittänyt Rantalalle. Hänen hen-

genmaisemassaan ei ollut mitään samaa sotaherrojen kanssa. Ne olivat vierasta joukkoa suomalaiselle miehelle. Saksalaisia käski-jöitä ja tottelijoita, tai sitten jotakin operettisakkia omine kuvitelmineen.

Hän oli kokelaana ollessaan sanonut ajatuksensa ääneen, kun nuori luutnantinleuhake oli poistumiskiellolla mitätöntänyt muutamien komppanian miesten jo saaman joululoman.

Komppanian toimistossa oli tullut iso riita. Luutnantti oli karjunut niin että paikalle oli saapunut toisiakin upseereja komppanianpäällikköä myöten. Mutta mikään ei ollut estänyt Rantalaä sanomasta mitä ajatteli.

»Tämä on muka 'miesten koulu', mutta missään ei ole miehekkydestä tietoaakaan. Meillä päin miehet ovat reiluja ja suurpiirteisiä, mutta Suomen armeija on täynnä kitiseviä akkoja...»

»Tietääkö kokelas nyt mitä puhuu?»

»Varmasti tiedän, herra kapteeni. Jos upseeristo kuvittelee kasvattavansa suomalaisista miehistä armeijan, jossa on todellista yhteishenkeä, se ei onnistu ainakaan pikkumaisuudella ja kiusanteolla. Vai onko sitä yhteishenkeä kenraaleillakaan?»

Rantala oli odottanut saavansa vähintään viikon poteroa. Mutta komppanianpäällikkö oli tyytynyt ajamaan hänet ulos toimistosta. Asiasta ei puhuttu myöhemmin sanaakaan, mutta Rantala oli tajunnut olevansa valvontalinjalla. Sotaherrat olivat ihmislaji sinänsä, omissa kuvioissaan omia leikkejään leikkiviä pikkupoikia. Heille muodostui omasta hiekkalaatikosta todellisuus, jonka rajojen ulkopuolelle he eivät pystyneet näkemään.

Sen oli saattanut nähdä melko pian kadetti Nevalastakin. Esko rajasi ajattelunsa yhteen ainoaan putkeen, torjui kysymykset sen ulkopuolelta ja kasvoi ihanneupseeriksi.

Ehkä heidän tiensä ystävinäkin oli lähtenyt eri suuntiin juuri

niihin aikoihin. Ja täällä rintamalla Rantala oli tuntenut Nevalan melko kaukaiseksi. Ei kuitenkaan niin vieraaksi, etteivät he voineet puhua asioista suoraan.

– Saavat ne kysellä, esikuntaherrat, hän kiehautti nyt. – Kai sinä itse näet miltä täällä näyttää. Vai eikö ruumiita ole riittävästi?

Sekin oli syytös väärälle miehelle. Nevala kärsi menetyksistä varmasti ihan samalla tavalla kuin hän itse. Eikä sinne Nevala ollut ollut menossa. Teki vain mitä käskettiin.

Komppanianpäällikkökään ei antanut periksi.

– Samoilla ruumiilla olisi voitu päästä myös eteenpäin.

– Me emme päässeet.

– Senkö minä sanon komentajalle?

– Sano mitä tykkäät. Kai Routavaarakin kuuli tykkien äänet.

– Routavaara on tässä pikkutekijä. Seinää vasten hän on niin kuin sinä ja minäkin... Milloin Mattsson tulee lomalta?

Se oli yhtä paljon loukkaus kuin kysymys. Erik Mattsson, Toisen joukkueen varajohtaja, oli heidän nuoruusvuosiensa ehdoton puolijumala ja poikajoukon johtaja. Neljä vuotta heitä vanhempi urheilijalupaus, josta olisi tullut kuuluisuus, jos hän olisi nyrkkeillyt oikeassa seurassa. Tai keskittynyt vain nyrkkeilyyn. Mutta Mattsson oli hyvä joka lajissa mihin rupesi eikä osannut valita. Seikkailunhalu vei hänet kolmeksi vuodeksi merille ennen kuin hän palasi kotikylän satamaan, jossa pääsi railakkuutensa ja englannintaitonsa ansiosta kympeksi.

Mattsson oli ollut Mannerheim-ristin saajien ehdokasluettelossa. Hän olisi ehkä sen saanutkin, jos ei olisi kuulunut Rantalan joukkueeseen. Mutta Rantalalla oli huonot välit Routavaaran kanssa.

– Minä epäilen, että siitä ei olisi päästy läpi Mattssoninkaan kanssa. Vai mitä tarkoitat?

Nevalan kaulasuoni sykki kiivaasti.

– Minua kiinnostaa onko hän mukana, kun hyökkäys uusiaan.

Rantala näki uhman Nevalan koko olemuksesta. Se tiesi hänen reaktionsa.

– Mielipuoliako ne ovat! hän kimmahti. – Mitä helvetin merkitystä sillä on, onko tuo kukkula meillä vai ryssillä?

Komppanianpäällikkö imaisi poskensa lommolle.

– Sotilaskunniasta tässä rupeaa olemaan kysymys. Näin neljän seinän sisällä sanottuna. Sinäkään tuskin haluat, että saksalaiset pääsevät nauramaan meille.

– Parhaatkin naurajat, Rantala tyrmistyi. – Olisivat itse painaaneet Muurmannin radalle.

Saksalaiset olivat yrittäneet sitä tästäkin kohdasta. Ja tähän pysähtyneet. Routavaaran pataljoona oli kesällä vaihtoon tullessaan saanut haltuunsa nimenomaan saksalaisten luovuttamat asemat.

– Sen vuoksi niille onkin makeaa nähdä, että ei tämä onnistu suomalaisillekaan.

Rantala kuumeni.

– Ja sen näyttämiseksi meidän pitää tapattaa Ensimmäisen komppanian miehet tuon nyppylän juureen! Niinkö?

Nevalan katse ei väistynyt.

– Meidän pataljoona valtaa kukkulan. Jos sitä ei tee Ensimmäinen komppania, sen tekee Toinen tai Kolmas. Vai luuletko sinä, että ne eivät ole kiinnostuneita asemien vaihdosta?

Komppanianpäällikkö sanoi sen huvittuneen katkerasti. Hän oli kuullut varmasti tarpeeksi monta kertaa heidän etuoikeudestaan kuivaan kankaaseen ja tiiviiseen puolustusryhmitykseen.

Pataljoonan kaista oli suurimmaksi osaksi surkeaa maastoa, kurjia hyllyviä soita ja märkää korpea. Toiset komppaniat olivat

saaneet kontolleen hajallaan sijaitsevien joukkueen vahvuisten tukikohtien puolustamisen ja joutuivat jatkuvasti rämpimään syystulvan vallassa olevilla soilla.

Nevalan kasvot kiristyivät entisestään.

– Sano suoraan, jos teillä on mennyt sisu kaulaan, niin minä pistän jonkun toisen joukkueen keulille.

– Sinä aiot joka tapauksessa yrittää tuonne?

– Aivan varmasti.

Rantala tiesi itsekin näyttävänsä ivalliselta.

– Ja olet laskenut, että se kannattaa?

– Minä olen sotilas ja teen käskyn mukaan... Komppanian hyökkäystä tukee sekä jääkäri- että pioneerijoukkue. Me muodostamme Osasto Lahden kärjen. Samaan aikaan hyökkää saksalainen pataljoona Ruskiansuon tuolta puolelta ja pyrkii saartamaan kukkulan katkaisemalla sen yhteydet taakse.

– Milloin hyökkäys alkaa?

– Ylihuomenaamulla kello viisi. Pimeään suojissa yllätyksenä niin pitkälle kuin mahdollista. Teitä seuraa tykistön tulenjohtaja, ja jokainen suomalainen ja saksalainen putki, joka yltää kukkuralle, avaa tulen heti, kun vihollinen on paljastanut hyökkäyksen.

Rantala veti suutaan vinoon.

– Suunnitelmathan ovat jo pitkällä.

Nevalaa ei hymyilyttänyt.

– Niin ovat. Laskenko minä sinut mukaan niihin vai lähteekö Kassinen kärkeen?

Kassinen oli Kolmannen joukkueen johtaja.

– Miksen minä voi lähtäkin, Rantala myöntyi. – Jos saan Hetkeen mennessä kirjoitetuksi edellisen hyökkäyksen vainajien koteihin.

Hän sanoi sen väsyneenä, ilman piruilun aikeitakaan. Nevala-kin tajusi. Hänen kätensä kosketi Rantalan olkavartta.

– Ei tämä ole helppoa meistä kenellekään. Routavaara lupasi, että niillä on huomenna pataljoonan esikunnan lähellä mäessä niin tarkka jäljennös Poikkikukkulasta kuin mahdollista. Pistä ryhmä kerrallaan tutustumaan siihen ja harjoittelemaan kukin oman tulikorsunsa vaihtamista.

– Minä teen niin... Rantala sanoi. Hän tiesi hyvin, että mitä tarkemmin miehet tunsivat maaston, johon varsinkin pimeään turvin olivat hyökkäämässä, sen paremmat mahdollisuudet oli onnistua. – Toivottavasti Mattsson ja Suutari tulevat lomiltaan siihen aikaan, että ehtivät käydä edes vilkaisemassa ’mallia’.

Hymy vilahti komppanianpäällikön kasvoilla.

– Ne ovat tulossa huomenna?

– Ja tulevat myös.

– Se on sitten melkoinen vahvistus sinulle joukkueeseen.

Suutari oli samanlainen rämäpää kuin Mattssonkin.

– Niin ne ovat, Rantala myönsi. – Jos päästään niin pitkälle, että yleensä ollaan vyöryttämässä ryssien asemia.

Suutari oli varma ettei Mattsson nukkunut. Pitipähän vain silmiin kiinni yrittäessään totutella ajatukseen että loma oli nyt takanapäin. Sitten omassa komppaniassa oli jo helpompaa. Oma ja kavereitten reiteys, osittain aito ja puoliksi näytelty, auttoi sopeutumaan. Siinä oli muka jonkinlaista paluun kohokohtaa, ainakin niille, jotka saivat tulijoitten mukana kotoa postia ja terveisiä.

Suutari koetteli vaistomaisesti reppuaan, jota piti jalkojensa välissä. Pullot olivat pystyssä. Nyt otettaisiin pikkuisen heidänkin porukassaan eikä vain niissä jotka kavereerasivat saksalaisten kanssa. Repussa oli iso rommipullo kuuman totin voimaksi, pullo kirkasta ja sitten vielä oikea pommi joukkueenjohtajalle henkilökohtaisesti. Yksi apteekin tytöistä sen oli tuonut posket punaisina ja kysynyt, että menisikö se luutnantti Rantalalle.

»Pirtua, jumaliste!» Mattsson oli veikannut. »Mennee taastusti!»

Takuu oli kyllä ollut lujilla Rovaniemelle tultaessa. Puolikymmentä sotakoiraa oli kulkenut junan läpi ja tarkastanut paperit ja

reput. Onneksi joku rintamajermu oli nostanut Muurolan kohdalla semmoisen metelin, että tarkastajat tarvitsivat koko vahvuutensa hänen rauhoittamiseensa ja toinen pää vaunusta jäi tarkastamatta.

Sotapoliisien onneksi, Suutari veikkasi mielessään. Mattsson olisi varmasti katsonut loppuun saakka kenelle pirtupullo kuului. Se oli sillä tuulella.

Mattssonilla ja Lailalla oli eronhetki tehnyt tiukkaa. Suutari oli ihmeteltyt, että ne yleensä tulivat yhdessä asemalle. Oli helpompaa, kun vain painoi kotioven kiinni ja lähti. Mutta Mattsson oli ollut jollakin tavalla ylivireinen jo lomalle lähtiessään. Ja syynkin Suutari arvasi. Mattsson oli melko mustasukkainen vaimostaan ja joku perkele oli kantanut akkojen puheita rintamalle saakka. Että Laila oli muka nähty Oulussa jonkun saksalaisen kanssa.

Nähty! Mitä se nyt sitten oli? Jos edes oli nähty. Mutta se oli varmaa, että myrskyisä loma Mattssonilla oli ollut. Ne olivat lujatahtoisia ja temperamenttisiä ihmisiä kumpikin. Siinä oli varmasti otettu lujasti yhteen, oli puheissa perää tai ei. Ja sovittu sitten yhtä tulisesti. Suutari veikkasi mielessään, että ihmiset saattoivat rakastua toisiinsa aina uudestaan ja uudestaan, vaikka entenkään rakkaus ei ollut loppunut. Niin hän sen kuvitteli, poikamies.

Ei Esterillä ja hänelläkään niin helppo ero ollut ollut. Vaikka se oli tapahtunut Esterin portilla vajaassa minuutissa. Tyttö oli odottanut ikkunan luona ja nähnyt, kun hän tuli katua pitkin. Esteri oli juossut portille ja halannut häntä siinä, vaikka tiesi joka ikkunasta katsottavan.

Suutari kuumeni yhä muistaessaan tytön kuiskauksen:

»Minä kadun sitä ettei eilen illalla tapahtunut enempää!»

Luultavasti Esteri oli tosissaan. Ei se olisi muuten tullut sa-

Tapa tai tule tapetuksi.

Jatkosodan syksynä 1943 Esko Rantalan johtamat Luhtasenperän kylän miehet ovat kiperän tehtävän edessä. Heidän on vallattava takaisin menettämänsä Poikkikukkula. Vastahyökkäys kuitenkin epäonnistuu, ja Rantalasta tehdään syntipukki. Rantalan pelkuruus ja menetetty valtausyritys muistetaan kotikylällä vielä pitkään.

Uusi katastrofi uhkaa Luhtasenperän asukkaita vuosikymmeniä myöhemmin 1980-luvulla. Kylälle elintärkeä saha aiotaan lopettaa, ja sotilaiden jälkipolvi joutuu selvittämään kiistoja, joiden juuret ulottuvat aina Poikkikukkulan tapahtumiin asti.

Jorma Kurvinen (1931–2002) oli suomalainen kirjailija, joka tunnetaan sotaromaaneistaan sekä Susikoiira Roi -kirjasarjastaan. Kurvinen sai Valtion kirjallisuuspalkinnon kolmesti.